

JU Zavod za bolesti ovisnosti
Kantona Sarajevo

Poglavlje 3.1

**PRAVA, OBAVEZE I ODGOVORNOSTI
PACIJENATA, INFORMACIJE ZA
PACIJENTE**

Certifikacijski Kriteriji: 3.1.22;3.1.23;3.1.24;3.1.25;
3.2.1;3.2.17; 3.1.26; 3.1.28.

Poglavlje 3.2

**PRISTANAK PACIJENTA NA
MEDICINSKU MJERU**

Zakon o zdravstvenoj zaštiti, „SN FBiH“ 46/10, 75/13; Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata, „SN FBiH“ 40/10; Zakon o sistemu poboljšanja kvaliteta, sigurnosti i o akreditaciji u zdravstvu, „SN FBiH“ 59/05, 52/11, 6/17; Etički kodeksi Pravilnik o obrascu saglasnosti, odnosno pristanka pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, te obrascu izjave o odbijanju pojedine medicinske mjere SN FBiH 95/13

VODIČ O PRAVIMA PACIJENATA U JU ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI KANTONA SARAJEVO

Broj protokola:

0202-1033/22

Datum usvajanja:

30.05.2022

Koordinator kvaliteta
Mag. dr. sc. Maghula Grabovica
magistar zdravstvene njege i terapije

A0420
Direktorica Zavoda
Doc. dr. sci. med. Rušema Okić
Prim. Spec. neuropsihijatar
Subspecijalista za bolesti ovisnosti

Subspecijalista za bolesti ovisnosti

VODIČ O PRAVIMA PACIJENATA U JU ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI KANTONA SARAJEVO

Svako ima pravo na takvu zaštitu zdravlja koja se može priuštiti odgovarajućim mjerama za prevenciju bolesti i zdravstvenu zaštitu, te na mogućnost da dosegne najveći nivo zdravlja koji se može postići.

(Preneseno iz Deklaracije opravima pacijenata u Evropi, ICP/HLE 121, 28. juni 1994.)

PRAVA PACIJENATA

Pravo na dostupnost zdravstvene zaštite, uključujući i pravo na hitnu medicinsku pomoć

- Svaki pacijent ima pravo na dostupnu zdravstvenu zaštitu u skladu sa zdravstvenim stanjem i ličnim potrebama, zakonom i u granicama materijalnih mogućnosti sistema zdravstvene zaštite u Zavodu.
- U postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite pacijent ima pravo na jednak pristup zdravstvenoj zaštiti bez diskriminacija na osnovu rase, boje kože, pola, polne orijentacije, genetskog nasljeđa, jezika, religije ili vjerovanja, političkih i drugih uvjerenja, nacionalnog i socijalnog porijekla.

Pravo na informacije

- Pacijenti imaju pravo da budu u potpunosti informisani o svom zdravstvenom stanju, uključujući medicinske činjenice o njihovom stanju; o predloženim liječničkim procedurama, uz moguće rizike i koristi od svake procedure; o alternativama na predložene procedure uključujući i ishod kod ne-liječenja, te informacije o dijagnozi, prognozi i napretku liječenja.
- Svaki pacijent ima pravo i na informacije o zdravstvenim uslugama koje mu se mogu obezbijediti u Zavodu.
- Pacijentima se samo u izuzetnim slučajevima može uskratiti informacija kada postoji dobar razlog da se smatra da bi im ta informacija, van svakog očekivanja pozitivnog ishoda, ozbiljno naškodila.
- Informacija se pacijentu mora saopštiti na način koji on razumije uz smanjenje upotrebe nepoznate tehničke terminologije. Ako pacijent ne govori jezik treba mu staviti na raspolaganje neki vid prevođenja.
- Pacijenti imaju pravo da ne budu informirani na njihov izričit zahtjev.
- Pacijenti imaju pravo da odaberu ko će i da li će neko uopšte biti informiran u njihovo ime.
- Pacijenti trebaju imati mogućnost dobivanja drugog mišljenja.
- Kada su primljeni u Zavod, pacijentima treba dati informaciju o identitetu i profesionalnom statusu zdravstvenih radnika koji ih liječe, te o svim pravilima i postupcima u toku njihovog boravka i liječenja.
- Pacijentima treba omogućiti da zahtijevaju i dobiju pismeni sažetak o njihovoj dijagnozi, liječenju i njezi prilikom otpuštanja iz Zavoda.

Pravo na obavještenost i učestvovanje u postupku liječenja

- Radi obezbjeđenja prava na samostalno odlučivanje o liječenju i prava na učestvovanje u postupku liječenja, pacijent ima pravo da od nadležnog zdravstvenog radnika blagovremeno dobije obavještenja koja su mu potrebna kako bi donio informiranu odluku da pristane ili ne pristane na predloženu medicinsku mjeru.
- Obavješćavanje pacijenta treba da je dovoljno obuhvatno, tačno i blagovremeno
- Ovo obavješćenje treba da obuhvati:
 1. Dijagnozu i prognozu bolesti;
 2. Kratak opis, cilj i korist od predložene medicinske mjere, njezin termin izvođenja;
 3. Vrstu i vjerovatnoću mogućih rizika, bolne i druge sporedne ili trajne posljedice;
 4. Moguće promjene pacijentovog stanja poslije preuzimanja predložene medicinske mjere, kao i moguće nužne promjene u načinu života pacijenta;
 5. Alternativne metode liječenja sa opisom koristi i rizika svake od alternativnih metoda, uključujući i efekt neliječenja;
 6. Dejstvo lijekova i moguće nuspojave tog dejstva;
 7. Dalji tok pružanja zdravstvene zaštite koji uključuje druge medicinske mjere i ostalim uslugama koje su na raspolaganju pacijentu, a ne pripadaju isključivo medicinskim mjerama;
 8. Pravo na odlučivanje o preporučenoj medicinskoj mjeri;
 9. Informacije pri otpustu iz Zavoda što uključuje otpusno pismo sa dijagnozom, opisom načina liječenja i zdravstvene njege, te uputama za dalje liječenje i rehabilitaciju.

Pravo na slobodan izbor

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor doktora medicine u Zavodu.

Izuzetno doktor medicine kojeg pacijent izabere, može pod uslovom da nije u pitanju hitna medicinska pomoć, pacijentov izbor odbiti, i to samo u posebnim slučajevima kada:

- Bi liječenje imalo manje uspjeha ili bi bilo nemoguće,
- Izbor nije u skladu sa zakonom,
- Dođe do gubljenja povjerenja između doktora medicine i pacijenta.

Pravo na samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zaštitu prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak

- Pacijent ima pravo da slobodno odlučuje o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to direktno ugrožava život i zdravlje drugih.
- Ovo pravo ne podrazumijeva eutanaziju.
- Bez pristanka pacijenta ne smije se, po pravilu, nad njim preduzeti nikakva medicinska mjera.
- Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se preduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su u skladu sa liječničkom etikom.

- Pacijent daje pristanak na predloženu određenu medicinsku mjeru izričito, usmenim ili pisanim putem.
- Pacijent ima pravo da predloženu medicinsku mjeru odbije, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava njegov život ili bi se nepreduzimanjem iste ugrozio život ili zdravlje drugih ljudi.
- Nad pacijentom koji je bez svijesti ili iz drugih razloga nije u stanju da saopšti svoj pristanak, hitna medicinska mjera može se preduzeti i bez njegove saglasnosti odnosno saglasnosti staratelja ili zakonskog zastupnika, ukoliko bi nepreduzimanje takve mjere dodatno ugrozilo ili oštetilo zdravlje pacijenta odnosno ugrozilo njegov život.
- Ako je pacijent maloljetan ili je pacijent lice lišeno poslovne sposobnosti, medicinska mjera nad njim može se preduzeti uz obavještenje i pristanak njegovog roditelja, zakonskog zastupnika ili staratelja.
- Pismena saglasnost pacijenta je preduvjet za učešće u naučnom istraživanju. Svi protokoli se moraju podnijeti na odgovarajuće procedure etičke revizije. Takva istraživanja ne treba provoditi na onima koji nisu u stanju da izraze svoju volju, osim ako nije dobivena saglasnost pravnog zastupnika i ako bi istraživanje bilo u interesu pacijenta.

Pravo na povjerljivost informacija i privatnost

- Svaki pacijent ima pravo na povjerljivost svih ličnih informacija koje je saopštio nadležnom zdravstvenom radniku, uključujući i one koje se odnose na njegovo stanje zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure, pa i nakon pacijentove smrti.
- U slučaju smrti pacijenta, pacijentovo pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju ostvaruju pacijentovi nasljednici, koji imaju pravo biti upoznati s podacima iz medicinske dokumentacije koji jesu ili mogu biti u vezi s uzrokom smrti i sa medicinskim postupcima prije nastupanja smrti.

Pravo na tajnost podataka

- Podaci iz medicinske dokumentacije spadaju u lične podatke o pacijentu i predstavljaju službenu tajnu.
- U lične podatke spadaju svi identifikacijski i identificirajući podaci o njegovom zdravstvenom i medicinskom stanju, dijagnozi, prognozi i liječenju, te podaci o ljudskim supstancama na osnovu kojih se može utvrditi identitet lica.
- S ciljem zaštite tajnosti podataka, zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici, kao i druga lica zaposlena u Zavodu, a kojima su ti podaci dostupni i potrebni radi ostvarivanja zakonom utvrđenih nadležnosti, kao i ovlašteni ocjenjivači vanjske provjere kvaliteta u zdravstvenoj ustanovi ili privatnoj praksi, koji obavljaju provjeru kvaliteta u postupku akreditacije saglasno propisima o sistemu poboljšanja kvaliteta, bezbjednosti i o akreditaciji u zdravstvu, obavezuju se da lične podatke o pacijentu i njegovom zdravstvenom stanju čuvaju kao službenu tajnu.

Pravo na lično dostojanstvo

- U svim okolnostima pružanja i korištenja zdravstvene zaštite, svaki pacijent ima pravo na zaštitu svog dostojanstva, te fizičkog i psihičkog integriteta, uz poštivanje svoje ličnosti, intimnosti, svjetonazora, moralnih i vjerskih uvjerenja.
- Zdravstveni radnici trebaju tretirati pacijente s ljubaznošću, poštujući njihovo lično dostojanstvo.

Pravo na sprečavanje i olakšavanje patnji i bola

- Svaki pacijent ima pravo na najviši nivo olakšavanja svoje patnje i boli saglasno opšteprihvaćenim stručnim standardima i etičkim principima, što podrazumijeva terapiju bola i humanu palijativnu zaštitu u posljednjem stadiju bolesti.
- Ovo pravo ne podrazumijeva eutanaziju.

Pravo na poštovanje pacijentovog vremena

- Pacijent se može staviti na liste čekanja za određene vrste zdravstvenih usluga samo iz razumnih razloga i na razumno vrijeme.
- Liste čekanja se utvrđuju za određene vrste zdravstvenih usluga koje nisu hitne, u zavisnosti od medicinskih indikacija i zdravstvenog stanja pacijenta, kao i datuma javljanja u Zavod, s tim da vrijeme čekanja ne može biti takvo da ugrozi zdravlje ili život pacijenta.

Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju

- Pacijent ima pravo uvida u svoju medicinsku dokumentaciju, te u pojedinačne i ukupne troškove svog liječenja.
- U slučaju kada je pacijent dijete ili je pacijent lice lišeno poslovne sposobnosti, pravo uvida u medicinsku dokumentaciju imaju roditelji, zakonski zastupnik odnosno staratelj.
- Članovi uže porodice pacijenta koji žive u zajedničkom domaćinstvu, imaju pravo uvida u medicinsku dokumentaciju svog člana porodice, ako su ti podaci od značaja za njihovo liječenje.
- Ovo pravo uključuje i pravo pacijenta na određene ispravke ili brisanje teksta koji ga pogrešno ili subjektivno opisuju kao ličnost ili dio teksta koji materijalno nije tačan ili nije bitan za njegu i liječenje.
- Podaci iz medicinske dokumentacije pacijenta, odnosno iz zdravstvene evidencije, mogu se dostavljati i bez pacijentove saglasnosti, na uvid, u obliku zapisa, odnosno izvoda iz medicinske dokumentacije, a na zahtjev suda, drugog organa kada je to propisano zakonom, kada to zahtijeva zaštita života drugih ljudi, te fizička bezbjednost i zdravlje drugih ljudi, kao i u drugim slučajevima predviđenim propisima o zaštiti ličnih podataka koji regulišu izuzetke obrade ličnih podataka odnosno posebne kategorije ličnih podataka, bez saglasnosti pacijenta.

Pravo na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove

- Pacijent ima pravo samovoljno napustiti Zavod, osim u slučajevima propisanim posebnim zakonima i u slučaju kada bi to moglo štetiti zdravlju i bezbjednosti drugih lica.

- O namjeri napuštanja ustanove pacijent mora dati pisanu izjavu ili usmenu izjavu pred dva, istovremeno prisutna svjedoka, koji potpisuju izjavu o namjeri pacijenta da napusti ustanovu, uprkos opomeni nadležnog zdravstvenog radnika da time može ugroziti svoje zdravlje.

Pravo pacijenta nad kojim se vrši medicinsko istraživanje

- Za medicinsko i naučno istraživanje nad pacijentom, kliničko ispitivanje lijekova i medicinskih sredstava na pacijentu, kao i njegovo uključivanje u medicinsku nastavu, nužan je izričit pristanak obaviještenog pacijenta.
- Pristanak se daje u pisanom obliku, na pismu razumljivom pacijentu, nakon što se pacijent saglasi da je dovoljno iscrpno, tačno i blagovremeno obaviješten o smislu, cilju, postupcima, očekivanim rezultatima, mogućim rizicima, kao i o neželjenim posljedicama medicinskog i naučnog istraživanja, kliničkog ispitivanja lijekova i medicinskih sredstava, kao i medicinske nastave.
- Za maloljetnog pacijenta odnosno poslovno nesposobnog pacijenta pristanak daje njegov roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj, pri čemu se mora uzeti u obzir i mišljenje maloljetnog odnosno poslovno nesposobnog pacijenta.
- Pacijent odnosno njegov roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj, mora biti posebno upozoren da je slobodan da istraživanje odnosno učestvovanje u nastavi odbije i da dati pristanak opozove u svako vrijeme.
- Na prava pacijenta sa duševnim smetnjama nad kojim se vrši istraživanje shodno se primjenjuju propisi o zaštiti lica sa duševnim smetnjama.

Pravo na preventivne mjere i informisanje o očuvanju zdravlja

- Pacijent ima pravo na preventivne mjere i informacije koje su potrebne za očuvanje zdravlja i sticanje zdravih životnih navika, kao i informacije o rizičnim ponašanjima i štetnim faktorima životne i radne okoline, koji mogu imati negativne posljedice po zdravlje.
- Preventivne mjere i informacije ostvaruju se na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, saglasno propisima o zdravstvenoj zaštiti.
- Pacijent ima pravo da bude obaviješten o zaštiti svog zdravlja za slučaj izbijanja epidemija i prirodnih i drugih nesreća, kada se proglaši stanje prirodne i druge nesreće od strane nadležnog organa.

Pravo na prigovor

- Pacijent kome je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno pacijent koji nije zadovoljan pruženom zdravstvenom uslugom, odnosno postupkom zdravstvenog ili drugog radnika Zavoda, može podnijeti prigovor direktoru Zavoda.
- Prigovor se podnosi neposredno ili pisanim putem.
- O podnijetom prigovoru pacijenta direktor bez odlaganja pribavlja izjašnjenje komisije za prigovore pacijenta osnovane pri Zavodu koja utvrđuje sve bitne okolnosti i činjenice iznijete u prigovoru, i to najkasnije u roku od tri dana od dana podnijetog prigovora.

Pravo na naknadu štete

- Pacijent koji zbog stručne greške zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog saradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom tijelu ili se

stručnom greškom prouzrokuje pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja, ima pravo na naknadu štete u skladu sa zakonom.

- U slučaju smrti pacijenta zbog dokazane stručne greške zdravstvenog radnika odnosno zdravstvenog saradnika, pravo naknade štete ostvaruju pacijentovi nasljednici.
- Pravo na naknadu štete ne može se unaprijed isključiti ili ograničiti.

Pravo na prehranu u skladu sa svjetonazorom,

- Pacijent za vrijeme boravka u Zavodu ima pravo na prehranu u skladu sa svojim svjetonazorom.

Pravo na održavanje ličnih kontakata,

- Tokom boravka u Zavodu pacijent ima pravo primanja posjetioca saglasno kućnom redu Zavoda, te pravo zabraniti posjete određenom licu ili licima.

Pravo na obavljanje vjerskih obreda.

- Pacijent za vrijeme boravka u Zavodu, u pravilu, može ostvariti pravo na obavljanje vjerskih obreda, u za to predviđenom prostoru, uključujući i pravo opremanja u mrtvačnici u slučaju smrti, uz primjenu vjerskih obreda - odvojeno po konfesijama, saglasno prostornim mogućnostima Zavoda.

OBAVEZE I ODGOVORNOSTI PACIJENATA

Odgovornost pacijenata za lično zdravlje

- Pacijent je obavezan odgovorno se odnositi prema svom zdravlju, te aktivno učestvovati pri zaštiti, očuvanju i unapređenju svoga zdravlja.
- Pacijent je obavezan pri ostvarivanju zdravstvene zaštite pridržavati se uputstava i preduzetih mjera propisane terapije od strane nadležnog zdravstvenog radnika.
- U obaveze pacijenta uključuje se i podvrgavanje posebnim mjerama za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti u smislu propisa o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

Odgovornost pacijenata prema drugim korisnicima zdravstvenih usluga

- Svaki pacijent je obavezan poštivati ljudska prava, te prava pacijenata koja su određena Zakonom o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata, na način da drugim pacijentima namjerno ne onemogućava korištenje istih prava.
- Zabranjeno je ometanje zdravstvenih radnika odnosno zdravstvenih saradnika prilikom pružanja zdravstvene zaštite drugom pacijentu.

Odgovornost pacijenata prema zdravstvenim radnicima i drugim licima koja obezbjeđuju i omogućuju zdravstvene usluge

- Pacijent je obavezan u potpunosti informisati nadležnog zdravstvenog radnika i dati istinite podatke o svom zdravstvenom stanju, promjeni adrese i telefonskog broja.
- Pacijent je obavezan poštivati kućni red Zavoda regulisan opštim aktima i Terapijskim ugovorom Zavoda o uslovima boravka i ponašanja u istom.
- Pacijent je dužan uvažavati obaveze zdravstvenog osoblja prema drugim pacijentima, tako da ne ometa njihov rad, izbjegavajući na taj način da ih dovodi u situacije da počine profesionalnu grešku za koju mogu odgovarati saglasno posebnom zakonu.

- Pacijent je obavezan pri ostvarivanju zdravstvene zaštite u Zavodu, prihvatiti predloženi oblik medicinskog tretmana koji obezbeđuje zaštitu zdravlja osoblja koje mu taj tretman pruža.

Odgovornost pacijenata prema široj društvenoj zajednici

- Ukoliko pacijent boluje od bolesti koja može uticati na zdravlje i život drugih ljudi ne smije niti jednim svojim postupkom izazvati opasnost po zdravlje i život drugih ljudi u široj društvenoj zajednici.
- U slučaju da se radi o maloljetnom pacijentu ili poslovno nesposobnom pacijentu, za ponašanje pacijenta u skladu sa savjetima i preporukama nadležnog zdravstvenog radnika, odgovoran je roditelj, staratelj odnosno zakonski zastupnik.

POSTUPAK U SLUČAJU NEPRIDRŽAVANJA OBAVEZA PROPISANIH OVIM VODIČEM

- Ako se pacijent ne pridržava obaveza nadležni zdravstveni radnik može otkazati pružanje dalje zdravstvene zaštite pacijentu, izuzev hitne medicinske pomoći, s tim da je dužan u medicinsku dokumentaciju pacijenta unijeti razloge za odbijanje pružanja zdravstvene zaštite, te o tome obavijestiti direktora Zavoda.
- Nadležni zdravstveni radnik ne može otkazati zdravstvenu zaštitu pacijentu u slučaju pojave zarazne ili psihičke bolesti kod pacijenta, čije bi neliječenje moglo ugroziti zdravlje i život drugih ljudi, kao i širu društvenu zajednicu.

Ako se pacijent ne pridržava obaveza, direktor Zavoda dužan je o tome obavijestiti ministarstvo unutrašnjih poslova, nadležno prema mjestu stanovanja pacijenta, saglasno posebnom zakonu.